

KOMMENTARER: TRYGVE SÖDERLING

Ställas till svars

”Sådana brott kan inte längre begås utan att de bestraffas” hotade Vladimir Putin efter explosionen den 8 oktober på hans prestigeprojekt, bron över Kertj-sundet. ”Straffet” blev att låta armén intensifiera de ryska krigsbrotten, ännu tätare attacker mot civila mål i Ukraina. ”*Wollt ihr den totalen Krieg?*”, frågade Joseph Goebbels i februari 1943, efter att den tyska krigslyckan hade vänt. En begeistrad folkmassa vrålade ett unisont ”Ja!”.

Förutom att symbolisera den olagliga ryska annekteringen av Krim 2014 har Kertj-bron central logistisk betydelse för det ryska anfällskriget mot Ukraina. Just av den anledningen var sprängningen på bron inte ett ”brott”, vad Putin än hävdade. Om han däremot på ett allmänt plan anser att brott bör bestraffas så har han förstås rätt, och det är få slag av krigsbrott och terrorism som hans egen armé inte gjort sig skyldig till. Som initiativtagare till dem är Putin själv den första som borde ställas till svars. Redan tidigt under invasionen av deras land lär ukrainarna ha målat texten ”Till Haag” på vägskyltar som ryska förband passerade, en syftning på Internationella brottmålsdomstolen.

För att hamna i Haag eller mot-

svarande krävs ändå att brottslingarnas / förövarnas maktbas har fallit sönder. Nürnberg-rättegångarna 1945–49 kunde genomföras först efter Hitlers död och den tyska arméns kapitulation. Efter att ha förlorat presidentvalet i Serbien 2000 utlämnades Slobodan Milošević och åtalades i Haag för folkmord och brott mot mänskligheten under inbördeskriget två decennier tidigare (han hann dö, 2006, innan dom avkunnats). Under 2000- och 2010-talen – sent, och först efter att bland andra USA tagit sin hand från Röda Khmererna – ställdes en handfull skröpliga åldringar ur Pol Pots närmaste krets till svars för det massiva folkmord som de begick i Kambodja under 1970-talet.

”Tjuv”. Affisch inspanad intill ryska legationen i Åbo, maj 2022.

Sitter krigsförbrytarna och deras beskyddare kvar vid makten får man ta till symboliska åtbörder. 1967 hölls i Stockholm och Roskilde den första ”Russell-tribunalen” (Internationella krigsbrottstribunalen) på initiativ av filosoferna Bertrand Russell och Jean-Paul Sartre. Ämnet var de brott som USA (dittills) begått under Vietnamkriget. Senare Russell-tribunaler har behandlat bland annat Sydafrika (1973–76) och Israel (2013). Den här typen av undersökningar ”underifrån” får i regel knappt någon

uppmärksamhet alls i våra media, även om deras slutsatser i historiens ljus visat sig riktiga.

För Putin ser vägen till Haag ut att bli lång, knappast ens sannolik. Rättvisa blir överhuvudtaget en teoretisk fråga i ett nu där det åtminstone skulle gälla att stoppa det grundläggande krigsbrottet, anfallet på grannlandet. I en idealvärld skulle det ryska folket avsluta den ”militära specialoperationen”, ta hem armén, avsätta och straffa sin kriminella ledning och betala en astronomisk kompensation för återuppbyggnad av Ukraina. En sådan vändning är i dagens läge helt osannolik, också i ljuset av historien; självanalys och -kritik har svaga traditioner i Ryssland, Memorial är förbjudet och grundnarrativet är att allt var någon annans fel. Särskilt under Putin har tv-tittarna uppfostrats att betrakta sig själva enbart som offer och hjältar, aldrig som brottslingar. Bara förlorare, som Finland, betalar krigsskadestånd.

Massiva protester som den ”huvudduksrevolt” som nu pågår i Iran efter Zjina (’Mahsa’) Aminis död i september¹ visar ändå hur svår att förutsäga dynamiken kan vara också i strängt autokratiska samhällen. Att fastna i essentialism, föreställningar om hela folks ”väsen”, den oföränderliga ”slaviska själen” och så vidare, är lika oanvändbart i verkligheten som fraser typ ”det evigt kvinnliga”.

I Iran visar ”det kvinnliga” nu ett annat ansikte. Och när mullor, präster och putinister lägger skulden för oppositionen på ”Väst” har de inte helt fel, även om demoniseringen av ”utländska agenter” är simpel propaganda. Det är knappast troligt att det politiska och religiösa ledarskapets retorik i Iran och Ryssland – om den ogudaktiga västvärlden – ska gå hem i all evighet bland befolkningen. Särskilt de yngre är trots alla spärrar uppkopplade. Att Putin i sitt stora (”partiella”) mobiliseringstal i slutet av september passade på att skrämna åhörarna med västlänternas rättigheter för hbtq-personer – det ultimata exemplet på vår dekadens – visar hur desperat hans argumentation har blivit. Har hans nazistkort redan blivit alltför genomskinligt?

1 Zjina (Jina; زینا) var hennes kurdiska och därför i Iran förbjudna namn; hon dog efter att ha arresterats av moralpolisen som ansåg att hon inte hade täckt sitt hår enligt föreskrifterna.

Förutom att Putin på ett unikt sätt har lyckats ena ett ofta tvehåget ”Väst” och ett gnabbande EU, har hans användbarhet som *poster boy* för våra egna högerpopulister kraftigt avtagit. Efter invasionen i februari tvingades Frankrikes Marine Le Pen i panik makulera hundratusentals valaffischer där hon poserade med Putin. Ryska troll kommer förstås att fortsätta påverka opinionen i sociala och andra medier, våra lokala etnonationalister står och faller inte med honom. Men om det vid sidan av den gröna omställningen alls finns något positivt i det elände som Putins krig har utlöst så är det att hans personliga trovärdighet som *influencer* för ytterhögern inte längre är vad den har varit.

24.10.2022

Störande språkbruk

Åpropå högerretorik: Ukrainas existens stör den ryska självbilden – för att parafrasera Grundfinnarnas senaste utspel mot finlandssvenskarna. Finlands tvåspråkighet ”stör de finskspråkigas språkliga identifiering och självbild” förklarar partiet i en ofrivilligt komisk programtext som blottar identitetspolitikens tillkortakommanden.

Säkert ”stör” också arbetarnas existens överklassens självbild, liksom demokratiers existens stör diktatorers och liksom kvinnors existens stör de så kallade incel-männens. Attacker på minoriteter formuleras ändå sällan så öppet patetiskt som i Grundfinnarnas program.

Eftersom vanligt folks sympatier för flyktingar – åtminstone ukrainska – har ökat på ett för Grundfinnarna oroväckande sätt, prövar de nu isen på andra håll. Och den erkänslan får man ge Riikka Purra att svenskspråkiga finländare åtminstone inte är lika skyddslösa och utsatta som en del andra syndabocker, till exempel asylsökande migranter från krigszoner.

Om den påstådda finska självbilden är så skör att den inte klarar av att landet har två officiella språk, så är den värd att både störas och förstöras. En självbild byggd på skyggglappar och självömkan går lätt sönder. — TS